

El conill

(ALDC, VI, 1466. El conill)

Conill, ‘mamífer rosegador, més petit que la llebre, d’orelles llargues, amb potes posteriors més llargues que les anteriors, molt prolífic’, prové del llat. CUNICŪLUS, d’origen hispànic segons Plini (“leporum generis sunt et quos Hispania cuniculos appellat”) i ja apareix catalanitzat en textos llatinotardans (“prendidit unum *chonil* in boscho”, s. XI, *Glossarium*); l’ètim esmentat ha donat també l’oc. ant. *conilh*, fr. ant. *conil*, *conin*, it. *coniglio*, però la var. CUNICŪLUS és l’origen del cast. *conejo*, port. *coelho*, gall. *coello*. Es coneixen les var. *con*[ij] 75 i *coní*, resultat de la iodització (C’L > [j], com OC’LU > *ui*), el darrer amb absorció de la [j] en la [i] (*conii* > *coní*); l’alg. *conil* 85 presenta una despalatalització de la [ʎ] en posició final, com la de *cava*[ʎ] > *cava*[l], per influència del sard.

Cal assenyalar dos mots forans:

cone[χ]o 87, 94, pres del cast. *conejo*, només de dues localitats, i el cat. sept. *llapin*, adaptat en

llapí 10, 14, que, a través de l’oc. *lapin*, ha arribat al cat. sept. des del fr. *lapin*, que provindria de *lapriel*, *lappereau*, procedent de l’iberoromànic LAPPÀ ‘pedra plana’ (cf. port. *lapa* ‘cova’, *laparo* ‘conillet, catxap’, documentat a l’extrem nord gal·loromànic on hauria arribat pel comerç de pells de conill fet per mar); per metonímia s’hauria passat de ‘llodriguera’ a ‘animal de llodriguera’; així el fr. *lapin* va substituir l’anterior *conil* (s. XVII), potser per haver-se establert una relació eròtica amb *con*, der. de CŪNNUS, com igualment l’oc. *lapin* va fer amb el genuí *conilh*.

Conill és un mot pràcticament pancatalà, tret del rossellonès on s’ha imposat el gal·licisme *llapin*, amb força vitalitat derivativa (*llapinar* ‘conillar’, *llapinera* ‘gàbia dels conills’, *llapinot* ‘catxap’ [Verdaguer, Botet]). *Conill* és l’únic mot normatiu des del *DOrt*, 1917.

